

С. С. Дубняк

Ложе Океану

ЛОЖЕ ОКЕАНУ – одна з трьох основних морфологічних зон Світового океану.

Знаходиться нижче материк. схилу на глиб. 2500–6000 м. Характеризується розвитком земної кори океаніч. типу. Осн. форми рельєфу Л. о.: улоговини (котловини), підняття, серединно-океанічні хребти, западини (жолоби), окремі підводні гори та хребти.

Переважно складається з базальт. фундаменту та чохла глибоковод. відкладів, представлених червоними глинами, вапняковими і кременистими біоген. мулами. Заг. пл. Л. о. складає 73,8 % від пл. Світ. океану, без врахування серединно-океаніч. хребтів і жолобів – бл. 55 %.

Від осі серединно-океаніч. хребтів у бік улоговин дно поступово знижується від 2500–3000 до 5500–6000 м. Різко розчленований рельєф хребтів змінюється плоскою поверхнею улоговин. Потуж. осад. чохла зростає від нульової в осі хребтів до 600–1000 м у центрі улоговин, а вік подошви осадів стає все більш древнім, аж до верх. юри. Базальт. фундамент нарощується за рахунок виливання лави в осьових зонах серединно-океаніч. хребтів. Осад. відклади поступово заповнюють нерівності та згладжують рельєф. У глибоковод. жолобах Л. о. різко згинається і опускається до глиб. 8000–11 000 м. З боку океану до жолобів прилягають крайові вали вис. до 500 м, ускладнені ліній. вулканіч. хребтами та числен. підвод. горами, які виникли внаслідок підвод. вивержень. Вершини деяких гір і хребтів виступають вище рівня води, утворюючи океанічні о-ви (напр., Гавайські, св. Єлени, Азорські).

Океанічні улоговини займають більшу частину пл. Л. о. і мають середні глиб. біля 5 тис. м. Дно улоговин плоске або злегка погорбоване, називається абісал. рівнинами. Серед цих рівнин підносяться окремі підводні гори вулканіч. походження. У деяких з них – плоскі вершини (гайоти), які утворилися в результаті зрізання хвилями надвод. частини вулканіч. споруди. Вершини багатьох підвод. гір у тропіч. водах увінчані корал. утвореннями, які зазвичай мають кільцеподібну форму (атоли). У межах Л. о. виділяються також значні підводні підняття ізометр. обрисів, які називають океаніч. плато. Їх горизонтал. розміри складають від сотень до тисяч кілометрів, а вертикал. – сотні метрів.

Л. о. багате на різноманітні корисні копалини. На абісал. рівнинах поширені залізо-марганц. конкреції. Побл. берегів Африки та Пд. Америки в зонах апвелінгу утворюються фосфорити. Уздовж осі серединно-океаніч. хребтів, паралельно з виливами базальтів, відбувається інтенсивна гідротермал. діяльність, з якою пов'язані відклади сульфід. руд (Fe, Zn, рідше Pb і Cu) у базальт. шарі та винесення корис. компонентів у мор. воду з подальшим відкладенням їх у вигляді металонос. осадів у западинах побл. серединно-океаніч. хребтів (напр., западина Бауерса в Тихому океані). Л. о. – перспектив. об'єкт для пром. освоєння вапняк. і кременистих мулів.

Рекомендована література

1. Шепард Ф. П. Морская геология / Пер. с англ. Ленинград, 1976;
2. Логвиненко Н. В. Морская геология. Ленинград, 1980;
3. Малинин В. Н. Общая океанология. Ч. 1. Физические процессы. С.-Петербург, 1998;
4. Хільчевський В. К., Дубняк С. С. Основи океанології. К., 2008.

Бібліографічний опис:

Ложе Океану / С. С. Дубняк// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-56177>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).